

Panisk livsvægring

Publ. i Information 07.01.1986.

*Jens Smærup Sørensen: Hjælp til Anders.
112 s. Gyldendal*

De såkaldte ungdomsbøger har længe været en skrantende genre. Det er ikke fordi den lider af ungdomssløvsind, selv om man godt kunne tro det – gammelklogskab er en af de forkrænkkeligheder, der plager de bøger, pæne og fornuftige, som de vanligvis er. Tværtimod er ungdomsbøgerne en af de yngste typer, der er specialiseret ud af børnelitteraturen. Diagnosen er snarere ungdoms-sløvsind eller pædagogisk svindsot.

Som særlig markedstype har de ikke mere end godt 30 år på bagen. De hører til efterkrigstidens industri- og konsumsamfund og til den »mellem«-ungdom, der er opstået. De er langt hen institutionslitteratur. Uden skolerne havde de nok ikke en chance.

De unge er blevet et problem. Og bøgerne er problembøger. De unge har ganske sikkert også problemer. Men hvorvidt problembøgerne er et anstændigt svar, kan man nok sætte et spørgsmålstejn ved.

De bedre af dem er sikkert brugbare derved, at de sætter på spidsen og hiver problemer og tilstande ud af det lukkede private rum. »Det er ikke bare mig« – og »godt det alligevel ikke er mig«. Nogle giver måske endda et spark i røven og får hugget nogle åbninger.

Men i de fleste render man snuden i et spejl, når det er en dør, man har brug

for at slippe ud af. Vrængspejle eller idol-spejle, det kan komme ud på ét, når noget af det, der er miseren i de unges liv er, at de udelukkes gennem indespærring, enten i familier, institutioner, konsum eller i deres egne hoveder og kroppe, i afhængighed og skræk først og sidst.

Er det, de har brug for, en litteratur, der blot viser dem det i nok et spejl? Viser dem som afmægtige ofre eller lallende desperadoer. Og den måde, den æstetik, det gøres på? Spejlet er tiest lavet af dansk psykologisk normalrealisme – passende udkogt og tilsat en gang ekstra realsyre for sensationens skyld. Det klaustrofobiske rum, de får deres liv syltet i, bliver ikke åbnet af, at der sættes et par spejle mere op. Er det overhovedet ungdomsbøger – af den slags – de har brug for?

Der er brug for at sprænge de rammer, stofligt såvel som i udtryksform. Også på den baggrund er der grund til at have forventninger til Jens Smærup Sørensens forsøg i genren: Hjælp til Anders. Bogen hører til de bedre af slagsen. Men som den ligner. Det er den sædvanlige historie. Det vil den være. Og det kunne være godt nok.

Bogen skildrer det klaustrofobiske liv i skolen, i familien, hvor man bliver et hårdtholdt billede af sig selv. Hovedpersonen, Anders, er en »almindelig« dreng i en »almindelig« familie i en »almindelig« provinsby, som det alligevel går »ualmindelig« galt, hvad der er en konsekvens af

al almindeligheden og af den desperation, skræk, afmagt, skyld og følelseskulde, der er kapslet ned under almindeligheden.

Låget sprænges af en kærestehistorie, som den sky dreng lokkes ud i af kammeraterne, der griner. Paranoiaen slår ud i al sin vilde glans. (Selv)-destruktion og katastrofedrift, der efter duktur og lunderbesøg ender med, at han tager livet af sig uden alligevel rigtig at kunne gøre for det.

Eller rettere, det slår ikke ud i nogen *vild* glans, den er noget mat i det.

Det er som om Smærup har pindet skabelonen ud af de gængse ungdomsbøger, stofligt og æstetisk, og afprøver den som redskab til at udtrykke »normal«-livet underliggende panik og invaliditet. Det lykkes for så vidt. Gennem metoden bliver dagligdagens symptomkomplekser aflæselige i en slags minimalformler, således »den syge familie« og en række andre ungdommelige viderværdigheder. Den gennemgribende klaustrofobi i livsvilkårene kommer til udtryk:

»Nu kunne Anders selv være en slags fugl. Værelset er blevet hans bur. Han kunne jo ikke være andre steder i huset. Selvfølgelig var det muligt for ham at slippe ud af buret, han havde jo lige prøvet det, men hvor skulle han gøre af sig selv udenfor, i længden? Hvad skulle han leve af, hvad skete der med undulater, når de slap ud af deres

bure? Blev de ikke snart fanget igen, afkatte og andre rovdyr, og ædt, eller forsvandt de bare i det blå?»

I bogens udtryksform manifesteres det klaustrofobiske rum sprogligt. Det er til gengæld problematisk. Det gør bogen mat. Den normalsproglige skabelon betyder, at der går ikke bare psykologisme, men også pædagogisme i historien, det meste bliver udlagt og opløser sig i tilstandsspejlinger af svævende og omhandlende karakter. Lettere klaustrofobisk.

I slutningen er pigen Mette på jagt efter Anders. Kan hun finde ham, kan katastrofen undgås. Havde hun nået at samle ham op, var det blevet en triviel happy-ending efter opskriften: maskingudens udsendte engel. Nu kreperer han istedet. Og det er egentlig lige så tilpas – maskinæstetisk set. Det er et tilfælde, at det falder ud som det gør lige for Anders. Det er nok blandt andet det, det er forfatterens projekt at vise. Liv, som afgøres i de små marginaler, lidt tilfældigt i enkelttilfældene, men symptomatisk for de givne vilkårs stress.

Det er ikke det dumme at indskrive, men det er ikke gjort særlig overbevisende. Bogen overskrider ingen grænser, udskriver sig ikke fra det lukkede rum. Den ligner en dusintypisk ungdomsbog. Man skal læse godt ind i den for at opdage andet. Som stiløvelse? Måske. Men kom an igen.